מאמר ווייך

דינין "נטע שהיין"

חידושי הלב - ב' נ"ח

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם [בראשית ט,כ]

ופרש"י: "ויחל', עשה עצמו חולין, שהי' לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת". והספורנו כתב: "ויחל נח', התחיל בפועל בלתי נאות, ולכן נמשכו מזה מעשים אשר לא יעשו, כי אמנם מעט מן הקלקול בהתחלה, יסבב הרבה ממנו בסוף, כמו שיקרה בחכמות מהטעות בהתחלה, וזה בינצמו הורה באמרו 'ויחל העם לזנות' (במדבר כה,א)".

והדבר תמוה, כיצד נתבע נח על שנטע כרם תחילה? הרי מבואר במפרשים שנח הי' מחויב לנטוע כרם כדי שיהי' לו יין לקידוש ולנסכים של הרייח. ופשוט שהוא נטעו לשם שמים, וגם קיים מצוה בנטיעה זו. גם לא מצינו שהקב"ה צווהו שלא לנטוע את הכרם תחילה. ולפיכך קשה כיצד ע"י שנטע כרם תחלה ירד ממדרגתו ונעשה איש אדמה? ועוד קשה איך נמשך מזה שרבעו בן בנו כנען?

אלא צריכים אנו לומר כביאורו של הספורנו, שאעפ"י שהיתה מצוה לנטוע כרם וגם נטעו לשם שמים והקב"ה לא צווהו במיוחד שלא לנטעו תחלה, מכל מקום הי' על נח להבין ולהשכיל שלא "לנטעו תחילה" מכיון שזה מעשה "בלתי נאות". ונח שלא אסיק אדעתי' ועשה דבר "בלתי נאות" כבר ירד ממדרגתו הרמה ונעשה ל"איש האדמה" עד שרבעו כנען.

וכעין זה מצינו ב"מגיד משנה" (סוף הל' שכנים): "וכן אמרה 'ועשית הישר והטוב', והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם, ולא הי' מן הראוי בכל זה לצוות פרטים, לפי שמצוות התורה הן בכל עת ובכל זמן ובכל ענין ובהכרח, חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפות לפי הזמן והאישים" וכו'. מבואר בדבריו, שיש מצוה מדאורייתא לנהוג בהנהגה טובה וישרה, ומה שלא נכתבו במפורש פרטיהם של מצוה זו, אין זה משום שאיסורם קל, אלא משום שמדות האדם מתחלפות לפי הזמן האדם והמקום ואי אפשר לפרטם.

והנה לדאבוננו הרב, ישנם אנשים אשר אינם נזהרים להתנהג באופן "הישר והטוב" ואינם נמנעים מלעשות דבר "בלתי נאות", משום שסוברים שמאחר ואין הדבר כתוב במפורש, הוא אינו אלא חומרא בעלמא "ומילתא דחסידות", ולכן אינם מחוייבים לעשותו. ברם, כבר הבאנו לעיל מפרש"י, מהספורנו ומהרב המגיד, שאעפ"י שהדבר אינו כתוב במפורש, עם כל זה הוא מגופי תורה, וחיוב לעשותם הוא מדאורייתא, ואם לא יזהר בזה וינהג באופן "בלתי נאות", גדול עוונו וסופו לבוא לידי עבירות גדולות ונוראות. אי-לזאת שומה על האדם להזהר שכל מעשיו יהיו באופן הישר והטוב, ובכלל זה יש לו להמנע מלעשות מצוה קיומית, בזמן שאינו נאות ואינו נראה לעשותה עכשיו.